

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ МІСЬКОЇ ТА СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТЕЙ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Безпосередніми характеристиками життєвого рівня населення є величина і структура споживання. У споживчій поведінці домогосподарств Чернігівської області відбулися значні зміни, що супроводжуються соціальними втратами за рахунок збільшення нерівномірного розподілу доходів, посилення диференціації, зростання масштабів бідності та поглиблення соціальної несправедливості в суспільстві. Дослідження споживчої поведінки домогосподарств є актуальним і має велике значення для розробки заходів соціальної політики держави.

Важливою рисою добробуту домогосподарств є споживчі витрати населення, які демонструють фінансові можливості громадян у придбанні товарів продовольчого і непродовольчого призначення, організації і проведенні відпочинку, задоволенні освітніх, побутових потреб і потреб з охорони здоров'я та ін. На початок 2016 р. сукупні витрати домогосподарств Чернігівської області склали 29,3 млн грн. [1]. У номінальному вираженні вони зросли на 78,6% у порівнянні з 2010 р (у середньому на 13% щороку).

Важливим показником оцінки рівня життя населення є аналіз обсягів споживчих витрат у домогосподарствах міських та сільських поселень.

Таблиця 1. Динаміка обсягів споживчих витрат у домогосподарствах міських та сільських поселень Чернігівської області, грн./на 1 домогосподарство/за місяць [1]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всі домогосподарства	2091,35	2365,92	2408,28	2626,68	2801,44	3744,51
Домогосподарства міських поселень	2400,78	2825,06	2798,56	3041,45	3160,55	4372,44
Домогосподарства сільської місцевості	1667,38	1731,82	1853,21	2026,66	2275,75	2811,10

Відповідно до даних табл. 1, починаючи з 2010 р. спостерігається стабільне збільшення споживчих витрат домогосподарств Чернігівської області. Так, за період з 2010 по 2015 рр. обсяги споживчих витрат у домогосподарствах збільшилися на 79,0% і склали 3744,51 грн (пересічно на 15,8% щороку). Пік зростання обсягів споживчих витрат спостерігався протягом 2014-2015 рр (на 33,7%). Дана ситуація пояснюється з одного боку, розвитком споживчої культури населення та кредитної системи, яка необхідна для придбання товарів довготривалого використання, а з іншого боку, кризові явища у всіх сферах життєдіяльності країни та військовий конфлікт на сході України призвели до формування такої моделі споживчої поведінки домогосподарств, за якої дохід використовується для задоволення первинних потреб домогосподарств.

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що за досліджуваний період споживчі витрати домогосподарств міських та сільських поселень мали неоднакові темпи зростання. Так, споживчі витрати домогосподарств міської місцевості зросли на 82,1%, а сільської – на 68,6%.

Як показують статистичні дані, споживчі витрати домогосподарств міських поселень Чернігівської області перевищують аналогічний показник домогосподарств сільської місцевості. Причому збільшилася різниця обсягів споживчих витрат між домогосподарствами різних типів поселень. Так, у 2010 р. обсяги споживання у домогосподарствах міських поселень були на 44,0% вищими ніж у домогосподарствах сільської місцевості, тоді як у 2015 р. різниця обсягів споживання становила 55,5%. Зростання обсягів споживчих витрат у домогосподарствах міських поселень пояснюється більшим набором товарів і послуг та підвищенням їх вартості.

Стан економіки регіону важко оцінити без аналізу структури споживання домогосподарств, які є головними і кінцевими споживачами вироблених товарів та послуг (табл. 2).

Таблиця 2. Структура обсягів споживчих витрат у домогосподарствах Чернігівської області, грн./на 1 домогосподарство/за місяць [1]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Споживчі витрати, усього	2091,35	2365,92	2408,28	2626,68	2801,44	3744,51
Витрати на продукти	1254,49	1346,31	1308,84	1443,27	1489,96	1958,43

харчування						
Витрати на алкогольні напої та тютюнові вироби	76,78	89,1	83,27	88,82	100,61	124,63
Витрати на непродовольчі товари	192,58	221,35	223,01	257,25	302,43	373,9
Витрати на оплату послуг	522,86	648,03	732,43	763,86	827,07	1164,84
Інші види споживчих витрат	44,64	61,13	60,73	73,48	81,37	122,71

У структури споживчих витрат домогосподарств Чернігівської області вагоме місце займають витрати на придбання продуктів харчування та оплату послуг. Варто зазначити, що ці витрати є найбільш значимі у домогосподарствах будь-якого регіону України. Згідно з даними табл. 2, лівову частку витрат складають витрати на продукти харчування (52,3% у 2015 р. проти 60,0% у 2010 р). Друге місце у витратах займають витрати на оплату послуг. Їх питома вага у структурі споживчих витрат у 2015 р. становила 31,1%, що на 6,1% більше порівняно з 2010 р. Третє місце займають витрати на непродовольчі товари, частка яких складає 10,0% у 2015 р. проти 9,2% у 2010 р. Найменша питома вага належить витратам на придбання алкогольних напоїв і тютюнових виробів та іншим видам споживчих витрат – 3,3% і 3,2% відповідно.

Структурні відмінності у витратах домогосподарств різних типів поселень суттєво не відрізняються, незважаючи на різні споживчі можливості домогосподарств міських та сільських поселень Чернігівської області (Рис 1).

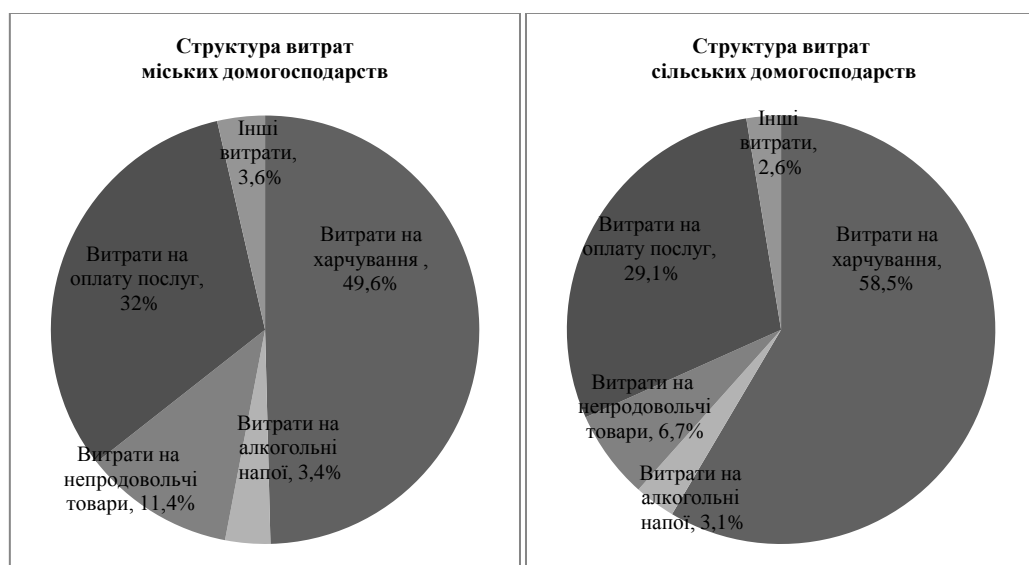

Рис. 1. Структура споживчих витрат домогосподарств міської та сільської місцевостей Чернігівської області у 2015 р. [1]

Приблизно половину споживчих витрат домогосподарств міських поселень Чернігівської області складають витрати на придбання продуктів харчування, у той час як продовольчі витрати домогосподарств сільської місцевості є вищими (58,5%). Натомість придбання непродовольчих товарів має значно більшу питому вагу у бюджеті домогосподарств міської місцевості (11,4%), ніж у бюджетах селян (6,7%). Вагому частку споживчих витрат міських та сільських домогосподарств складають витрати на оплату послуг (32,0% і 58,5% відповідно), що пов'язано з підвищенням тарифів на житлово-комунальні та інші види послуг.

Аналіз динаміки структури споживчих витрат демонструє їх збільшення у домогосподарствах як міських так і сільських поселень Чернігівської області (за виключенням витрат на непродовольчі товари у господарствах сільської місцевості). У видатках міських домогосподарств найбільше зросли такі складові споживчих витрат як витрати на придбання непродовольчих товарів (на 157,9%) і витрати на оплату послуг (на 121,9%). У видатках домогосподарств сільської місцевості найбільший приріст зафіксовано у витратах на оплату послуг (на 117,5%) та придбання продуктів харчування (на 64,4%).

Отже, споживчі витрати домогосподарств – один з найбільш красномовних макроекономічних показників, що яскраво демонструє поточний стан економіки та загальний рівень її розвитку. На фоні скорочення грошових доходів населення формується «захисна» модель споживчої поведінки міських та сільських домогосподарств Чернігівської області яка виступає адаптаційним заходом з огляду на погіршення соціально-економічної ситуації і невизначеності перспектив її подальшого розвитку.

Список літератури:

1. Головне управління статистики у Чернігівській області. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://chernigivstat.gov.ua/statdani/>.